

Τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως, τὸ πρόσωπον τοῦ δεσπότη, καθ' ἃ ἐκφράζεται ὁ ρώσος ἱστορικός, δὲν ἐμφανίζεται. Ἡ Πολιτεία εἶναι ἀπρόσωπος καὶ μόνοι συνιστῶντες τὴν Πολιτείαν ἐμφανίζονται «ὁ τῶν ρωμαίων νόμος καὶ ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς αὐτῆς ἐβδόμης Νεαρᾶς ἐκτοπίζει τὴν λατινικὴν καὶ ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν εἰσάγει τὴν «κοινὴν καὶ ἐλλάδα φωνὴν ὥστε ἅπασιν τὸν νόμον εἶναι γνωρίζον διὰ τὸ πρόχειρον τῆς ἐρμηνείας, «ὁ τῶν ρωμαίων νόμος ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός, ἢ κοινὴ ἐλλάς φωνή», συνιστοῦν τὴν ψυχὴν τοῦ Κράτους. Ἡ ἐνότης αὕτη δικαίου, πίστεως καὶ γλώσσης, ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν δύναμιν, ἣτις τομωτέρα ξίφος παντὸς τῆ τοῦ ἐπ' αὐτῇ θεραπευομένου δυνάμει κατὰ τῶν πολεμίων ὑπάρχουσα, κατάρθωνεν ἐρηγαῖον ἡμῖν καθίστασθαι τὸ βασίλειον καὶ εὐσταθὲς τὸ πολίτευμα, ὅπως γράφουν Λέων καὶ Κωνσταντῖνος οἱ σοφοὶ καὶ φιλεσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς².

Οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ὑπέταξαν τοὺς ρωμαίους διὰ τοῦ πνεύματος, μεταθεσίσης τῆς ἔδρας τοῦ Κράτους εἰς τὸ Βυζάντιον, διὰ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἔθηκαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν των τὰς ἐν ἰσοτιμίᾳ καὶ ἰσονομίᾳ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ρωμαϊκὸν νόμον, ὑπὸ τὴν αὐτὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν «κοινὴν ἐλλάδα φωνήν» συμβιούσας ἐθνότητας, ἵνα πληρωθῆ τὸ ρηθὲν διὰ στόματος Ἀριστοτέλους λέγοντος: (Πολιτ. Η. 7, 1327 b, 27):

Τὰ μὲν περὶ τὴν Ἀσίαν ἔθνη ἄθυμα, διόπερ ἀρχόμενα καὶ δουλεύοντα διατελεῖ... τὸ δὲ τῶν ἐλλήνων γένος, ἐνθυμον καὶ διανοητικὸν ἔστιν, διόπερ ἐλεύθερόν τε διατελεῖ καὶ βέλυστα πολιτευόμενον καὶ δυνάμενον ἄρχειν πάντων, μίᾳς τυγχάνον πολιτείας. Ἡ μία αὕτη καὶ ἐνιαία ἐλληνικὴ Πολιτεία τὴν ὁποῖαν προφητεύει ὁ Ἀριστοτέλης, ὠνειρεύθησαν δὲ καὶ ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀγησίλαος, ἐπραγματοποιήθη, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐνωθέντες ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ρωμαίων, καθυπέταξαν αὐτοὺς πνευματικῶς, μεταθεσίσης δὲ εἶτα τῆς ἔδρας τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπεσφράγισαν τὴν πνευματικὴν καθυπόταξιν καὶ πολιτικῶς, ἐγκατασταθέντες, οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ, ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γραφείου.

Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἀπεχθάνεται τὸ Χάος καὶ ἀγαπᾷ τὸν Κόσμον. Τὸν δὲ Νέον Κόσμον, ὅστις ἀνέκυπτεν μὲ ἔδραν τὸ Βυζάντιον καὶ κύριον πυρῆνα, τὰς χώρας ἔνθα κατοικοῦν Ἕλληνες ἢ ἐξελληνισμένοι λαοί, μόνον τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἠδύνατο νὰ συντάξῃ εἰς μέτρον

² Ἐκλογή τῶν νόμων, προσίμιον.

καί εἰς ἄρμονίαν. Καί πράγματι ἀνομολογεῖται σήμερον, ὅτι ἡ Ἰουστινιάνειος κωδικοποίησις, παρὰ τὴν ρωμαϊκὴν σφραγίδα, ὡς ἰδέα, ὡς ἔμπνευσις, ὡς ἐκτέλεσις καὶ ἐν γένει ὡς σύνολον θεωρουμένη, εἶναι ἔργον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἐξ ἑτέρου τὴν νέαν Πίστιν, μόνον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, χειριζόμενον τὸ λεπτὸν ὄργανον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ εἰς τὴν νεανικὴν τῆς ὁρμῆν, κατεργαζόμενον τὰ δογματικά της θεμέλια ἀσφαλῆ, ὥστε νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν κατάκτησιν τῶν ψυχῶν διὰ μόνης τῆς πειθοῦς.

Τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ Νέου Κόσμου, ὅστις ἀνέκυπτεν εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπειλητικὸς κατὰ τῶν βαρβάρων, καὶ τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου, ὅστις παρέμεινεν εἰς τὴν Ρώμην ἀναμένων τοὺς βαρβάρους νὰ διαβοῦν τὸν Ρῆνον, καταδεικνύει ἀπλῆ σύγκρισις τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης φράσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ *«ἐπὶ τῆς γῆς ἦν ὁ ρωμαίων ἐπέχει νόμος καὶ ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός, ὁ νόμος οὗτος ἐκτετάσθω καὶ ὀριζέτω τὰ οἰκεία καὶ κρατεῖτω διηγεκῶς»*, καταδεικνύει, λέγω, ἀπλῆ σύγκρισις τῆς φράσεως ταύτης πρὸς ἑτέραν φράσιν πομπωδῶς ἐξαγγελθεῖσαν τρεῖς αἰῶνας ἐνωρίτερον, τὸ 212 μ.Χ., ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Καρακάλλας, εἰς τὴν περίφημον *Constitutio Antoniniana*. Διακηρύττει μεγαλαυχῶν ὁ Καρακάλλας :

συνάπασιν τοῖς οἰκοῦσι κατὰ τὴν οἰκουμένην πολιτείαν ρωμαίων δίδωμι.

Οὐδεὶς οὐδαμοῦ οὐδεμίαν συνησθάνθη ἐν ἑαυτῷ μεταβολὴν, μανθάνων, ὅτι ἐγένετο *civis romanus*. Οὔτε καὶ ἦτο δυνατόν νὰ αἰσθανθῇ, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Καρακάλλας οὐδὲν ἐπίστευεν, ἔχων, κατὰ τὸν Δίωνα Κάσσιον, ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ οὐδὲν προτέρημα τῶν τριῶν φυλῶν, αἵτινες συνηγοῦντο εἰς τὸ πρόσωπόν του : *τῆς μὲν Γαλατίας τὸ κοῦφον καὶ τὸ δειλὸν καὶ τὸ θρασύ, τῆς Ἀφρικῆς τὸ τραχὺ καὶ ἄγριον, τῆς Συρίας, ὅθεν πρὸς μητρὸς ἦν, τὸ πανοῦργον.*

Ἐνῶ, λοιπόν, διὰ τῆς *Constitutio Antoniniana* ἐγένοντο μὲν ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Οἰκουμένην οἰκοῦντες *cives romani*, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσεν ἡ διάκρισις μεταξὺ λαοῦ ἄρχοντος, τοῦ ρωμαϊκοῦ, καὶ λαῶν ἀρχομένων, τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὸν ρωμαϊκόν, εἰς τὴν ἀνωτέρω φράσιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δηλοῦται καθαρὰ, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἔθνη ἄρχοντα καὶ ἔθνη ἀρχόμενα, ἀλλὰ μόνον ἔθνη ἐνούμενα διὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου, διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως, διὰ τῆς αὐτῆς γλώσσης, συμβιοῦντα ἐν ἰσοτιμίᾳ, ἰσονομίᾳ καὶ ταυτοπιστίᾳ.

Δὲν εἶναι κατὰ ταῦτα *création tout artificielle* τὸ βυζαντινὸν Κρά-